

Professionsuddannelse 2.0

– nye veje til professionslæring

AF: JENS JØRGEN HANSEN, CHEFKONSULENT OG PH.D., UC SYDDANMARK.

Professionsuddannelserne er i disse år under forandring. Forandringsimpulserne kommer fra forskellige sider: uddannelsespolitiske forventninger, regionale udviklingsbehov og den teknologiske udvikling. Uddannelsespolitisk er der en forventning om, at professionsuddannelsernes vidensbaserings skal integrere et samspil mellem praksis og forskning. Det indebærer udvikling af et nyt vidensbegreb – udviklingsviden, som dels er forskningsbaseret, og dels kan vejlede aktører i de forskellige professionsinstitutioners praksis. Organisatorisk har professionshøjskolerne den udfordring at organisere de enkelte professionsuddannelser under en professionshøjskoleparaply og samtidig løfte den regionale udfordring at fungere som en regions videncenter. Den teknologiske udvikling er en gennemgribende forandringsimpuls, der både sætter nye mål for kompetenceudvikling af fx elever i skolen, øger behov for efteruddannelse af lærerne i skolen og skærper kravene til de kommende professionsbachelors professionskompetencer. Den teknologiske udvikling sætter også nye vilkår og rammer for de studerendes professionsuddannelse. Læremidler – især it og digitale medier – rammesætter nye læringskontekster og læringsmiljøer for professionslæring. Denne artikel præsenterer muligheder, udfordringer og veje i forhold til at udnytte de digitale læremidler i professionsud-

dannelserne. Artiklen peger på tre veje, der er centrale i udviklingen af en professionsuddannelse 2.0: innovative didaktiske designs, professionsuddannelsernes tilegnelse af en reflekteret læremiddelfaglighed og professionsuddannelserne strategiske udvikling af en professionsdidaktik. Artiklen introducerer her læremiddelkonceptet professionsportalen, som et eksempel på et innovativt didaktisk design. Først beskrives baggrunden for projektet Professionsuddannelse og læremidler, som er et projekt initieret af Læremiddel.dk.

Professionsuddannelse og læremidler

Projektet Professionsuddannelser og læremidler er et to-delt projekt – et udviklingsprojekt og et forskningsprojekt. I udviklingsprojektet har undervisere og studerende fra UC Sjælland, UCL og UC Syddanmark primært tilknyttet læreruddannelse, pædagoguddannelse og sygeplejerskeuddannelse eksperimenteret med at inddrage nye læremidler i undervisningen og praktikkens. Sigtet har været at undersøge, hvordan brugen af læremidler kan

udvikle undervisning, praktik og vejledning. Udviklingsprojekterne har bl.a. eksperimenteret med video-undervisning, visuelle cases, blogs, wikis, arbejdsportfolioer, second life og de studerende som læremiddelproducenter. Eksperimenterne er formidlet på et internt seminar og er tilgængelige i projektets wiki <http://laeremiddel-pol-194142409.wikispaces.com/>

Forskningsprojektet har til hensigt at undersøge de gennemførte udviklingsprojekter og udvikle didaktisk teori om læremidler og deres funktion og potentiale for udvikling af professionsuddannelserne. Didaktisk teori kommer til udtryk som begreber, kriterier og principper som både professionsuddannere og -institutioner kan bruge som grundlag for at udvikle professionsuddannelse og professionslæring.

Når læremidler er blevet interessante faktorer i udvikling af professionsuddannelse skyldes det at forskellige typer læremidler har særlige brugspotentialer, særlige affordances for læring og undervisning. Her kan man grundlæggende skelne mellem tre typer læremidler (Hansen 2010):

Semantiske læremidler	Didaktiske læremidler	Funktionelle læremidler
Tekster og artefakter	Lærings- og undervisningssystemer	Teknologier
Repræsenterer viden og kan indgå som indhold i øvelser, cases og projekter	Produceret med en bestemt læringsintention, der udmønter sig i et særligt vidensdesign, læringsdesign og undervisningsdesign	Faciliterer og muliggør læreprocesser: ideudvikling, informationsbearbejdning, produktion, præsentation, kollaboration, kommunikation
Avisartikler, fagbøger, film, læringsobjekter	Lærebogen, i-bogen, e-bogen, pædagogiske computerspil	Mind-map, tekstbehandling, wiki, blogs, læringsplatforme
Lære i	Lære i og med Fungerer også som <i>parallelærer</i>	Lære med Faciliterer også <i>rum for læring</i>

Figur 1: Tre grundlæggende typer læremidler

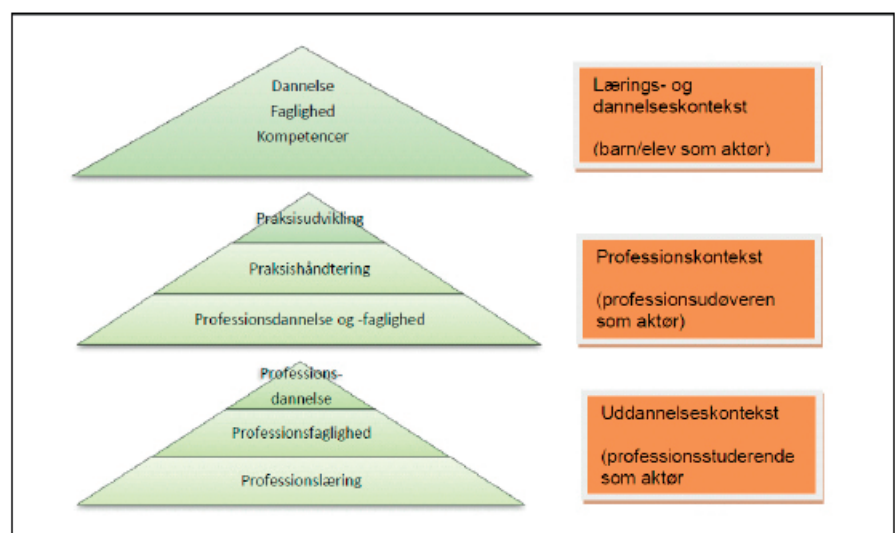
Læremidler beskrives her både som tekster, artefakter, systemer og teknologier. Teknologispørgsmålet er et omdiskuteret begreb i professionsdidaktikken (Hansen 2007, 234). Fremkomsten af teknologiske undervisningsprogrammer fra 60'erne og begyndelsen af 70'erne, der var designet til at kunne programmere undervisningen fra et makroniveau til den mindste undervisningssekvens (jf. Eriksson 1970, 208), var genstand for omfattende diskussion. Holdningen bevægende sig mellem en teknologikritisk og en teknologieuforisk holdning. Kritikken gik bl.a. på, at undervisningsprogrammerne svækkede undervisningsbegrebet, fordi der ikke var tale om undervisning i betydning af en social proces mellem elev og lærer (Dale 1998, 57), men byggede på en mål-middel-didaktik. Mål-middel-didaktikken indebærer en tro på, at det er muligt at aflede praktisk handling af en teori. Et andet kritikpunkt var, at teknologien fremmedgør fag-udøvernen fra hans praksis. Wackerhausen (1993) taler om, at redskaber fungerer som "eksternaliseringer" af den menneskelige virksomhed" og udvider og ændrer menneskets konkrete handlerum og praksisformer. Det kan ifølge Wackerhausen resultere i en "faglig frisættelse", der løsriver "fagudøveren fra hans fagtraditions traditionelle praksisformer og kompetencekrav." (Wackerhausen 1993, 84-85). I forlængelse af dette kritikpunkt taler Graf om, at e-læringsplatforme kan blive den styrende faktor i undervisningen, mens læreren fungerer som guide i de virtuelle læringsomgivelser (Graf 2004, 67). Euforisterne talte derimod om "lærersikker" undervisning, dvs. en undervisning som var sikret mod dårlige lærere og gjorde læreren overflødig (Hiim og Hippe 1997, 41). Denne artikel placerer sig i en balanceret position mellem teknologikritik og teknologioptimisme. Medier og teknologier ses som

drivkræfter, mekanismer, refleksionspunkter og potentiel innovativ løftestang for udvikling af metoder og læringskontekster i professionslæringen. Indfrielsen af det teknologiske potentiale afhænger af flere ting bl.a. underviserens didaktiske beredskab, vilje til at eksperimentere med nye undervisningsformer og professionsuddannelsernes organisation og læremiddelkultur. At teknologier og medier fungerer som centrale byggesten i professionsudøveren professionshåndtering er klart, og at disse teknologier ikke skal resultere i en faglig frisættelse modvirkes ved at tematisere, bruge, eksperimentere med og kvalificere de studerendes brug af teknologier i deres professionslæring.

Professionsfaglighed og professionsdannelse

Professionsuddannelser har en dobbelt formidlingsopgave, ja pædagog- og læreruddannelser har en tredobbelt formidlingsopgave. For det første skal uddannelserne etablere en uddannelseskontekst for udvikling af professionslæring, hvor den studerende kan udvikle professionsfaglighed og professionsdannelse. Uddannelseskonteksten etablerer tid, rum og rammer, der gør det muligt for studerende at uddanne sig til professionsbachelor.

For det andet skal uddannelserne i deres formidling tematisere de kommende professionsbachelors opgaver, virke og funktioner i deres fremtidige professionspraksis. Professionsuddannelser skal derfor også formidle ind i en professionskontekst. Endelig har pædagog- og læreruddannelse i deres formidling blik for en tredje kontekst, børn og elevers lærings- og dannelseskontekst. Som underviser i lærer- og pædagoguddannelser uddanner man studerende i en uddannelseskontekst med henblik på at kvalificere deres virke i en professionskontekst, der igen har som formål at virke i børn og elevers lærings- og dannelseskontekst og her bidrager til børn og unges tilegnelse af bl.a. dannelse, faglighed og kompetencer. En professionsuddanner bør have blik for og tematisere alle tre kontekster. Det er en kompleks formidlingsopgave!

Figur 2: Tredobbelt formidlingsopgave

Man kan eksemplificere den tredobbelte formidlingsopgave med temaet børns skriftlige kompetence. I en uddannelseskontekst vil de studerende typisk undervises i børn skriftsprog, skrivepædagogik og lærerens rolle som sproglig vejleder. De studerende skal her tilegne sig viden om skriftsprog og kompetencer til at planlægge undervisning, analysere elevtekster og vejlede eleverne i forhold til udvikling af deres skriftlige udtryk. Undervisningen skal sætte den studerende i stand til i en professionskontekst at virke som sproglig vejleder og samtidig bibringe eleverne skriftsprogliche kompetencer. En professionsunderviser har derfor både blik for hvordan man kan udvikle de studerendes egen skriftsprogliche kompetence og deres faglige og pædagogiske kompetencer, og hvordan de studerende i en professionskontekst kan håndtere undervisning i skrivepædagogik, styrke elevernes skriftsprogliche udvikling og endelig have blik for hvordan skriftsprogsaktiviteter og tilegnelse af skriftsprogliche kompetence kan styrke elevernes faglige og dannelsesmæssige udvikling.

Ovenstående model viser de forskellige opgaver i henholdsvis en uddannelseskontekst, professionskontekst og lærings- og dannelseskontekst. Professionskonteksten er kendetegnet ved, at professionsbacheloren på grundlag af professionsdannelse og professionsfaglighed skal virke i en professionspraksis og bidrage til at udvikle samme praksis. Inspireret af Grønbæk Nielsen kan man beskrive professionskompetencen i tre niveauer (Grønbæk Nielsen 2010, 33):

- Professionsdannelse – forvalte praksis på et etisk og fagligt grundlag
- Praksishåndtering – virke i praksis
- Praksisudvikling – undersøge og udvikle praksis

Professionsdannelse er udtryk for, at en professionsbachelor virker på et særligt værdimæssigt grundlag. Med begrebet professionsdannelse pointeres, at medlemskab af og virke i en profession forudsætter mere end skolastisk viden og teorier – det forudsætter en professionsidentitet. Wackerhausen (2004) definerer professionsidentitet som ”de interne forhold etc. hos den enkelte praktiker, som aktivt er med til at ”drive”, strukturere, formgive, stabilisere osv. praktikerens praksis.” (Wackerhausen 2004: 14). Professionsidentitet skal ses i lyset af den praksis, hvori praktikerens skal virke. Praktikere agerer, handler og får identitet gennem den praksis, de virker i. En læreridentitet ligger i handlingen at undervise, en pædagogidentitet ligger i handlingen at socialisere eller opdrage, en sygeplejerskeidentitet ligger i at lindre eller pleje. Professionsidentitet er karakteriseret ved at professionsudøveren kan udfylde en funktion i en given praksis, samt drive en given praksis på grundlag af et særligt professionelt blik, særlige handlerepertoarer og et særligt fagsprog.

Praksishåndtering er kendetegnet ved at en professionsudøver går til praksis med et særligt professionelt blik, handleberedskab og fagsprog. Det professionelle blik viser sig ved at man har et særligt blik for praksis og den professionelle relation til elever, patienter og børn i denne praksis: Sygeplejersken har et blik for patienters ve og vel, læreren for elevens faglige udvikling og dannelse og pædagogen for barnets sociale kompetencer og trivsel. Dette professionelle blik følges af et handleberedskab – viden, dømmekraft og metoder – som sætter den professionelle i stand til at planlægge sine handlinger i praksis, handle i praksis, undersøge praksis, evaluere praksis og kommunikere om praksis. Lærere, pædagoger og sygeplejersker har forskellige former

for handleberedskab. Læreren vil kalde et barn elev, og være optaget af hvad, hvorfor og hvordan eleven vil komme til at tilegne sig en viden og dannelse. Pædagogen vil kalde et barn for barn, og være optaget af, hvordan man ville kunne ramme sætte aktiviteter, hvori barnet ville kunne udfolde sig og tilegne sig en række sociale kompetencer. Sygeplejersken vil kalde barnet patient og vil være optaget af hvilke behandlings- og omsorgsmetoder, som ville kunne gøre barnet rask.

Det professionelle fagsprog viser sig ved, at man benytter faglige begreber når praksis skal beskrives, når problemer skal identificeres, når praksis skal formidles og udvikles. Praksishåndteringen afspejler sig fx ved, at en dansklærer ved hvad læsning er, hvordan man kan planlægge undervisning i læsning, gennemføre et læseforløb, hvordan man kan evaluere elevens læseudvikling, ved hvilke materialer man skal kunne vælge i læseundervisningen, kan se/høre/fornemme/undersøge, hvis elever har læseproblemer, ved hvilke metoder og læsetest man kan bruge for at spotte læseproblemer og kan samarbejde med læsevejleder om at støtte læseudvikling.

Praksisudvikling betegner professionsbachelorens opgave i forhold til at udvikle praksis, fx implementere nye metoder, nye arbejdsgange, nye organisationsformer, nye teknologier samt arbejde udviklingsorienteret i forhold til særlige indsatsområder i professionens institutioner. Professionsuddannelser har her en opgave i forhold til bringe ny viden proaktivt i spil i professionsbachelorens kommende praksis. Professionsuddannelsernes vidensbaserings – samspillet mellem forskning, uddannelse og praksis er et centralt begreb (Rektorforsamlingen 2009).

Professionslæring

Professionslæring er de metoder og læringskontekster professionsud-

dannere benytter til at udvikle de studerende professionsfaglighed og professionsdannelse. Professionsuddannelser etablerer her en kontekst for læring, der inkluderer overvejelser over hvornår, hvor og hvordan den studerende skal lære for at tilegne sig professionsfaglighed og professionsdannelse. Det er for det første et logistisk problem, som handler om, under hvilke rammer og i hvilke konteksten den studerende skal studere. Kontekster for professionslæring kan være forskellige typer læringskontekster eller læringsrum:

- Formidlingsrummet, hvor formidling og dialog om nyt stof er det centrale.
- Øvelsesrummet, hvor de studerende funderer og implementerer ny viden og nye færdigheder, typisk gennem bearbejdning professionsrelevante øvelser.
- Projektrummet, hvor de studerende i grupper arbejder med forskellige cases eller projekter, typisk tværfagligt og tæt på professionsfeltets udfordringer.
- Praktikrummet, hvor de studerende er i praktik.
- Vejledningsrummet, hvor de studerende vejledes i opgaver, praktik mv.
- Studerendes eget studierum, hvor de studerende på egen hånd og/eller i studiegrupper forbereder sig til studiet, vejledning og praktik.

De forskellige rum muliggør forskellige lærings- og deltagelsesformer, undersøgelser og tematiseringer af den professionsfaglighed og dannelse som den studerende skal tilegne sig. Det er netop professionsuddannelsers styrke at de reflekteret kan iscenesætte alle disse rum, som hver især og i samspil med hinanden udgør arenaer for professionslæring.

For det andet er professionslæ-

ring et didaktisk og læringsteoretisk problem, som handler om at vælge og legitimere, hvilke undervisningsgenrer og læringsgenrer, der mest effektivt og lærerigt befordrer professionslæring. Centrale undervisningsgenrer er:

- Teoretisk formidling, hvor centrale begreber og metoder formidles.
- Diskussion, hvor der debatteres omkring professionsrelevante temaer.
- Øvelser, hvor bestemte færdigheder og procedurer trænes, fx oplæsning i læreruddannelsen og stuegang i sygeplejerskeuddannelsen.
- Undersøgelser, hvor studerende gennem projekter, praktik og feltstudier selv skaber ny viden.
- Artikulation, situationer og opgaver, hvor studerende opfordres til at udtrykke deres viden, holdning og færdigheder omkring professionsrelevante temaer.

Ny teknologi er en vital drivkraft i forhold til udvikling af nye læringskontekster og nye didaktiske design – og dermed nye veje til professionslæring.

I nedenstående model *figur 3* præsenteres, hvordan der til de fem undervisningsgenrer er knyttet bestemte metoder og teknologier, og hvordan de fem undervisningsgenrer udmønter sig i korresponderende læringsgenrer:

Undervisningsgenrer	Metoder	Teknologier og medier	Læringsgenrer
Teoretisk formidling	Selvstudie, forelæsning, oplæg	Fagbog, fysisk forelæsning, videoforelæsning, professionsportal	Reception
Diskussion	Dilemma-/rollespil, dialogisk underv., praksisfællesskaber	Fysiske uv-rum, online-konferencer, sociale medier	Kommunikation
Øvelse	Værkstedsarbejde, rollespil, praktik, mesterlære, case	Laboratorier, simuleringer, casebeskrivelser	Applikation
Undersøgelse	Feltstudier, projektarbejde	Forskningspublikationer, biblioteks- og netressourcer, empiri fra praksis	Konstruktion
Artikulation	Rapporter, opgaver, logbøger, artefakter	"tekst"behandlingsprog., blogs, wikis	Produktion

Figur 3: Undervisningsgenrer og læringsgenrer

Her kan man se, at den teoretiske formidling metodisk muliggøres gennem metoder som selvstudier, forelæsninger og oplæg. Disse metoder understøttes af forskellige teknologier og medier, der faciliterer læring og tilegnelse af faglig viden. De traditionelle medier og teknologier er her fagbogen og den fysiske forelæsning/oplæg, mens de nye er digitale professionsportaler og videoforelæsninger. Undervisningsgenren sigter mod læringsgenren reception. Reception skal ikke forstås i behavioristisk forstand, sådan at den studerende ukritisk blot tilegner sig den formidlende viden. Den studerendes forståelse sigter mod at den studerende i sin tilegnelse af faglig viden også kan analysere, vurdere, kritisere og perspektivere den formidlede viden. Men at den studerende skal tilegne sig teoretisk viden, begreber og metoder om fx læseteorier, børns læseudvikling, dysleksi, læsepædagogik er en grundlæggende læringsform. Øvrige læringsgenrer er kommunikation, hvor den studerende deltager i kommunikative sammenhænge med debat, vejledning, respons mv., applikation, hvor den studerende tilpænger sig fremgangsmåder i forhold til at håndtere professionsrelevante færdigheder, konstruktion, hvor den studerende undersøger relevante fænomener gennem projektarbejder, praktik og feltstudier med henblik på at udvikle ny viden og endelig produktion, hvor den studerendes forståelse, kompetencer, holdninger, evalueringer, observationer mv. udtrykkes i forskellige genrer som rapporter, opgaver, logbøger,

praktikjournaler og modelkonstruktioner. Disse forskellige typer af læringsgenrer har en lang tradition i alle professionsuddannelser, men konteksten for hvordan læringen kan foregå er i forandring i disse år.

Professionslæring 2.0

Traditionel professionslæring foregår gennem traditionelle teknologier og medier som fagbogen, forelæsningsrummet, bibliotekets litteratur, skriftlige rapporter og praktikjournaler og mundtlig deltagelse i klasserummet. Professionslæring 2.0 udnytter de digitale teknologier og medier til at etablere virtuelle læringsrum, digitale professionsportaler, digitale netressourcer, digitale simuleringsprogrammer, visuelle case og kommunikationsværktøjer og sociale medier som blogs, wikis. Professionslæring 2.0 er ikke en erstatning for professionslæring 1.0, men kan ses som et supplement og et tilbud, som kan udnyttes i professionsuddannelser og kvalificere nye veje i professionslæring.

De læringsmæssige muligheder i forhold til de fem undervisningsgenrer kan skitseres som vist i figur 4.

Et væsentligt brugspotentiale ved de nye teknologier er, at de kan etablere nye læringsrum i undervisningen (Hansen 2010, 76). Undervisningen behøver ikke længere at være situeret fysisk med studerende og lærer i samme rum og på samme tid. Undervisningen kan også foregå gennem virtuelle undervisningsrum,

gennem virtuelle dialogrum og personlige læringsrum:

	Samme tid (synkron)	Forskellig tid (asynkron)
Samme rum	Traditionelt uv-rum klasserum, tavle, præsentationsprogram	Virtuelt undervisningsrum læringsplatform, digitale arbejdsrum, wiki
Forskellige rum	Virtuelt dialogrum chat, samskrivningsprogram (google docs)	Personligt læringsrum wiki, blog, sociale medier som facebook

De nye medier og teknologier skaber således nye muligheder for at repræsentere og få adgang til viden, indgå i læringsaktiviteter og iscenesætte undervisningsaktiviteter. Indfrielsen af disse løfterige muligheder for nye veje til professionslæring afhænger grundlæggende af lærerens didaktiske beredskab og kompetence til at udforme didaktiske design.

Didaktiske design

Didaktisk design er underviseres reflekterede rammesætninger for professionslæring og som bl.a. kommer til udtryk i undervisningsplaner og senere som måder at iscenesætte undervisning på. Designbegrebet understreger, at udarbejdelse af undervisningsplaner både indeholder en proces – at planlægge noget – og et produkt – en formgivning og rammesætning af en fremtidig aktivitetsrække eller interaktion. Hvor den første dimension – planlægning – understreger det didaktisk håndværk – så understreger den sidste dimension – formgivningen – en innovativ dimension, fordi der i designbegrebet også ligger en vision om indfrielsen af bestemte

mål gennem en bestemt praksis og læringsvej. Endelig understreger designbegrebet også at undervisningsplanlægning er en koordinationsopgave, der involverer flere komplekse sammenhænge: faglige og uddannelsespolitiske mål, teknologiske og metodiske elementer og rammefaktorer og ikke mindst de studerendes læringsforudsætninger. Didaktiske design kan beskrives i tre dimensioner (Hansen 2010):

- Videndesign: hvad skal den studerende lære og hvordan skal viden repræsenteres?
- Læringsdesign: hvordan skal den studerende lære og gennem hvilke aktiviteter og forløb?
- Undervisningsdesign: hvordan skal læreren planlægge, gennemføre og evaluere undervisning og i hvilke tid og rum skal læringen foregå?

Professionsuddannelser har i disse år den mulighed og udfordring at integrere nye teknologier og medier i udformningen af typer didaktiske design og dermed nye viden-, lærings- og undervisningsdesign. Et eksempel på det er en underviser fra UC Syddanmark, der gennem webstedet Google.sites etablerer det, jeg har valgt at kalde en professionsportal (Figur 5).

Professionsportalen er et didaktisk læremiddel produceret i en slags wiki, hvor både underviser og studerende kan bidrage til webstedet. Portalen kan siges at være en innovativ grænseflade eller interface for professionslæring, som giver 'ansigt' til faget, synliggør 'stemmerne' i undervisningen og åbner for deltagelse i professionsuddannelsens forskellige 'rum'. Portalen omfatter både formidlingsrummet (både det fysiske og virtuelle), studierummet, projektrummet og praktikrummet. Samtidig åbner portalen for nye metoder og interaktionsmønstre i forhold til studerendes professions-

	Professionslæring 1.0	Professionslæring 2.0
Teoretisk formidling	Fagbog/lærebog Forelæsning i klasserummet Skriftlige noter Underviseren som formidler	Professionsportaler Den digitale fagbog – i-bog Digitale ressourcer, fx wikipedia og netressourcer Studerende/undervisere som vidensproducenter
Diskussion (og vejledning)	Det dialogiske og fysiske klasserum Det fysiske studierum	Virtuelt uv-rum, virtuelt dialogrum, personlige læringsrum
Øvelse	Det fysiske studierum og praktikrum	Digitale simulationer
Undersøgelse	Bibliotekets litteratur, feltstudier	Nettets informationshav Visuelt dokumenterede praktikerfaringer og cases
Artikulation	Skriftlige rapporter og opgaver Oplæg støttet af tavle og oh. Den skriftlige praktikjournal Mundtlig deltagelse i undervisning	Blogs, wikis, hjemmesider, multimodale fremlæggelser, digitale praktikjournaler, studerende som bidragsydere til fagets teorier og metoder

Figur 4: De fem undervisningsgenrer og deres læringsmuligheder

Figur 5: Eksempel på en professionsportal

læring. Dette perspektiv udfoldes i det følgende.

Portalen er udformet som et journalistisk webdesign, som man kender det fra de store webaviser. Den er således et multimodalt rum, der åbner for forskellige brugerroller og interaktionsmønstre. Som studerende kan man gå på opdagelse i tekst, billeder, lyde og film og lade sig inspirere og orientere sig som læser. Som studerende kan man dog også skifte læseholdning og gå i dybden med artikler eller gå i skrivemåde og indtage rolle som vidensproducent og selv producere materialet til websteder. Den studerende kan også gå i kommunikationsmode og kommentere de faglige temaer eller studierelevante diskussioner. Webstedet åbner således for flerfoldige interaktionsmønstre af handlinger, som hver især er relevante for professionslæring. Portalen åbner også innovative interaktionsmønstre, som fx den studerendes rolle som medproducent af undervisningens faglige temaer og fagsprog:

**I skal alle være med
til at udarbejde
websitet i løbet af året.
Det er en fælles opgave - og
fornøjelse !!**

Webstedet muliggør forskellige

'studentroller' – roller som viden-deler, kommunikator, medlem af klassefællesskab, medlem af fagfællesskab og den traditionelle rolle som studerende, der skal danne sig overblik over og indsigt i det fag, som studeres. Webstedets interaktionsmønster og iscenesættelse af studenterroller er et interessant genstand for fremtidige studier og undersøgelser.

Eksemplet ovenfor er blot et lille uddrag af siden. Til venstre på siden findes en menu med holdets undervisningsforløb og generelle

organisatoriske informationer om fx studiegrupper. Menuen øverst på siden består af generelle læringsressourcer til studiet, fx demonstrationsvideoer af, hvordan man bruger forskellige digitale værktøjer. Demonstrationsvideoerne har underviseren selv produceret.

Endvidere er der i den øverste bjælke menupunktet "Lær fagbegreber", som understreger det interaktive og kollaborative potentiale på webstedet. Under dette menupunkt skal de studerende selv definere fagsprog i faget og selv uploade deres definitioner på webstedet. Webstedet kommer her til at fungere som en slags faglig wikipedia (se figur 6).

Webstedet er endvidere ramme for de studieprojekter, som de studerende arbejder med. Figur 7 er et eksempel på studerendes arbejde med forskellige aspekter af middelalderen i studiegrupperne. Gruppernes opgave er at udvikle undervisningsforløb i forhold til emnet og herefter præsentere dem på webstedet og gøre dem tilgængelig

Startside - Intro til faget >
Lær fagbegreber

Lær fagbegreber er en studenter-genereret side, hvor I alle kan skrive nye fagbegreber på og en kort forklaring

Interdependens: Vi er gensidigt afhængige af hinanden. Vi holder hinandens liv i hænderne

Antropocentrisk: mennesket i centrum

Kosmocentrisk: hele verden i centrum (jf. Løgstrup: altings gyldighed)

Dialektik: Modsætningspar, hvor der er et spændingsforhold imellem f. eks liv og død, Gud og gudløshed eller frelse og nådeløshed.

Skabelsesteologi: Skabe - at skabe, teo - Gud, logi - læren om = læren om at Gud relaterer til skabelsen.

Kristologi: Kristo/logi = læren om Kristus

Ekklesiologi: Ekklesio - kirke/menighed, logi - læren om = læren om kirken og menigheden - altså hvad er kirken? Hvad er menigheden? Hvad er fællesskab af Kristus troende?

Treenighed: Faderen, Sønnen og Helligånden

(u)samtidighed: vi træder ind i en anden tid, som ikke er vores egen og oplever den som en vigtig del af vores tilværelse. Man glemmer tid og sted og mødes i samtidigheden.

Forsyn = livet har en ramme og et mål og så er resten ekstemporal spil

Figur 6: Screenshot "Lær fagbegreber"

Startside - Intro til faget >

Middelalderen - lysere end sit rygte

1) Munkevæsenet / klostre Anne og Lis	2) Dødsynder og dyder Trine og Christian	3) Korstogene Anne og Lis	4) Mariologi Christian og Trine
5) Kirkebyggeri Lene, Marchelle og Maria	6) Store personligheder Simone og Hilde	7) Middelalderen i Danmark Marchelle, Lene og Maria	8) Kunst og kalkmalerier Simone og Hilde

Figur 7: Studerendes udvikling af undervisningsforløb forelår via websitet

for alle på holdet (men ikke andre – det er et lukket websted).

Endelig bruges webstedet også som ressourcebank og formidlingskanal for lærerens noter til undervisningen (se fihur 8). Disse noter supplerer undervisningens fagbøger og grundbøger i religionsdidaktik.

Generelt udgør professionsportalen nye måder at udforme vidensdesign, læringsdesign og undervisningsdesign på. Potentialet i portalen er flere. Den kan karakteriseres som:

- et virtuelt undervisnings- og læringrum med ressourcer og redskaber, der muliggør og understøtter teoretisk formid-

ling, diskussion, øvelser og artikulation.

- en undervisningsportfolio, hvor undervisningens faglige viden successivt og kollaborativt bygges op og bliver synlig og tilgængelig – og som samtidig kan fungere som studiegruppernes præsentationsportfolio.
- undervisningens tavle, hvor portalen understøtter undervisningens løbende kommunikation, fordi der konkret kan refereres, vises og udpeges bestemte emner. Samtidig fungerer webstedet som tavle, hvor undervisningens løbende emner kan synlig-

gøres og uploades, fx nye definitioner af fagbegreber, mindmaps mv.

- en faglig wikipedia, hvor de studerende kan bidrage til at opbygge fagbegreber, undervisningsforløb, finde faglige ressourcer – og hermed involveres de studerende både i den faglige proces – en deltagelsesform – og samtidig muliggøres at deltagelsen får et konkret udtryk – en tingsliggørelse.
- et værktøjsreservoir af studierelevante værktøjer, hvor underviseren løbende integrerer nye gratis værktøjer og sociale medier, som fx mind-map-programmer, produktionsværktøjer, refleksionsværktøjer, kommunikationsværktøjer, evalueringværktøjer mv. – samtidig med at underviseren bruger de samme værktøjer i sin formidling.
- en videndelingsplatform, hvor både underviser og studerende bidrager til opbygning af de faglige ressourcer. Underviseren bliver også faglig inspireret af de ressourcer, som de studerende finder og uploader, fx film og artikler – og de studerende kan også gensidigt inspirere hinanden, fordi det er synligt for alle, hvor de studerende arbejder med i deres projekter og hvordan de udvikler sig.
- en facilitator af undervisningskultur, hvor undervisningens ”stemmer”, aktiviteter, udtryk, processer, historier, værdier – som på unik vis altid bygges op i et uddannelsesforløb af underviser og studerende – kan udtrykkes og synliggøres. Det undervisningskulturelle aspekt er særlig vitalt, fordi holdet består af både nær- og netstuderende og flere stu-

Undersider (21): Vis alle
Vedhæftede filer (10)
Den Kristne Kirkes stamtræ.docx - den 27/10/2010 07:37 af Henrik Bækgaard (version 1) Fjern 93 kB Vis Download
HverdagslivMM.doc - den 27/10/2010 07:32 af Henrik Bækgaard (version 1) Fjern 94 kB Vis Download
MagtkompeMM.doc - den 27/10/2010 07:32 af Henrik Bækgaard (version 1) Fjern 112 kB Vis Download
Middelalder Teologi og filosofi MM.doc - den 27/10/2010 07:32 af Henrik Bækgaard (version 1) Fjern 98 kB Vis Download
Middelalderens relevans Mcguire.pdf - den 27/10/2010 07:33 af Henrik Bækgaard (version 1) Fjern 1371 kB Vis Download
Mystik og spiritualitetMM.doc - den 27/10/2010 07:33 af Henrik Bækgaard (version 1) Fjern 62 kB Vis Download
PLAN Middelalderen.doc - den 08/10/2010 05:25 af Henrik Bækgaard (version 3 / tidligere versioner) Fjern 99 kB Vis Download
PLAN Middelalderen 2011-12.doc - den 26/10/2011 00:30 af Henrik Bækgaard (version 1) Fjern 61 kB Vis Download
SMART Oldkirken og middelalderen.notebook - den 18/11/2010 23:49 af Henrik Bækgaard (version 1) Fjern 2693 kB Download
Tidslinie kirkehistorie.doc - den 27/10/2010 07:32 af Henrik Bækgaard (version 1) Fjern 124 kB Vis Download

Figur 8: Webstedet bruges som ressourcebank for lærerens undervisning

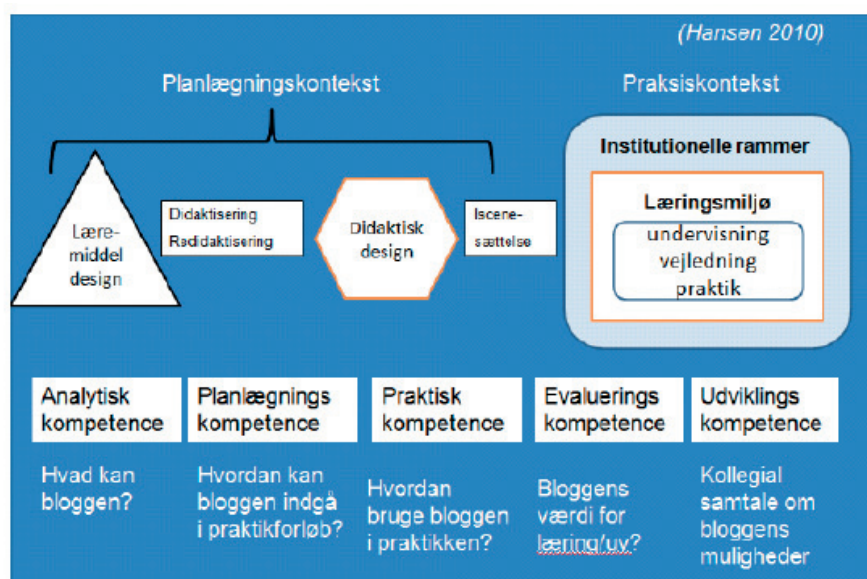
derende vil derfor ikke have deres daglige gang i det traditionelle undervisningsrum.

Et yderligere potentiale er, at professionsportaler kan inkludere de 'digitalt indfødte' studerende og deres digitale kompetencer og præferencer for læring, kommunikation og information gennem digitale medier. Og for underviseren kan webstedet blive genstand for kontinuerlig genbrug, udvikling og forfinelse og støtte underviseren løbende udvikling af repertoarer til håndtering af professionsfaglige læreprocesser.

Læremiddelfaglighed

Professionsuddanneres håndtering af professionslæring gennem didaktiske design kan bl.a. kvalificeres ved øget bevidsthed og praktisk kendskab til læremidler. Undervisere i professionsuddannelser står overfor den opgave og udfordring at integrere nye læremidler, dvs. medier og teknologier i undervisningen. Det forudsætter en læremiddelfaglighed, en reflekteret omgang med læremidler (Carlsen og Hansen 2009, og Hansen 2010). En læremiddelfaglighed kan beskrives i fem læremiddelkompetencer:

- Analytisk kompetence: analysere og vurdere læremidlers pædagogiske muligheder – deres affordances.
- Planlægningskompetence: omsætte læremidlers pædagogiske muligheder i planlægning gennem didaktisering eller redaktisering.
- Praktisk kompetence: iscenesætte læremidler i undervisning – vejledning – praktik.
- Evalueringskompetence: evaluere læremidlets værdi for undervisning/vejledning/praktik og værdi for studerendes læring.
- Udviklingskompetence: kritisk og kreativt drøfte læremidler i et fagligt fællesskab med henblik

Figur 9: Læremidler indgår i forskellige faser af underviserens arbejde

på udvikling af fag, kollegialt samarbejde, praktik, undervisning, vejledning og professionsuddannelse generelt.

Man kan synliggøre, hvordan læremidler indgår i forskellige faser af underviserens planlægning, gennemførelse og evaluering af undervisning i nedenstående læremiddelprocesmodel figur 9 (Hansen 2010).

Modellen synliggør, at læremidler både kvalificerer og udfordrer lærerens planlægning, gennemførelse, evaluering og udvikling af undervisning. I planlægningskonteksten fungerer læremidler som inspiration til at planlægge undervisningen, fordi de i form af fagbøger, artikler, cases, opgaver osv. kan repræsentere faglig viden. Men samtidig skal læreren også udvikle analytisk kompetence til at vurdere fx fagbøger, artikler og cases for deres relevans til at støtte de studerendes tilegnelse af teoretisk forståelse eller deres funktion som omdrejningspunkt for øvelser og projekter. I undervisningens praksis bidrager læremidler til at facilitere undervisning og læring. Endvidere bidrager læremidler til at etablere virtuelle læringsrum. Også her er det en udfordring for underviseren, at udvikle kompetence til at praktisk at

bruge samt undersøge specifikke læremidlers værdi for læring, fx bloggens rolle i praktikken som Ger-gen og Carlsen (2011) undersøger. Endelig kan læremidler også indgå som tema i faggrupper og pædagogiske råds-møder når undervisning, læringsmiljø, fag skal debatteres og udvikles. Denne kollegiale samtale har fine potentialer til at udvikle nye veje til professionslæring, men fordrer også at undervisere har et reflekteret fagsprog om læremidler.

Læremiddelprocesmodellen synliggør både hvordan læremidler indgår som centrale byggesten i professionsuddannerens undervisning og altså fungerer som drivkræfter, mekanismer, refleksionspunkter og potentiel innovativ løftestang for udvikling af metoder og læringskontekster i professionslæringen. Dermed er læremidler også en vigtig dimension i professionsdidaktikken.

Professionsdidaktik – veje til udvikling af professionslæring

På grundlag af projektet vil jeg pege på tre didaktiske principper, som kan fungere som refleksions- og udviklingspunkter til en fortsat udvikling af professionsdidaktikkens fokus på professionslæring. Principperne har som grundlag at teknologi og

medier, dvs. læremidler kan fungere som en central løftestang for udvikling af professionsuddannelser.

Den didaktiske tilgang

Her peges på, at undervisere opfordres til at nytænke deres didaktiske design og overveje hvordan der kan udvikles nye typer af videndesign, læringsdesign og undervisningsdesign som nye veje til professionsfaglighed og professionsdannelse. Det kan være nye former for repræsentation af viden, fx brug af virtuelle cases (Brodersen og Poulsen 2011), brug af de studerendes brug af bloggen i praktikken (Gergen og Carlsen 2011), de studerende som læremiddelproducenter (Christoffersen 2011) og integration af fx professionsportaler, som skitseret i denne artikel.

Den eksperimentelle tilgang

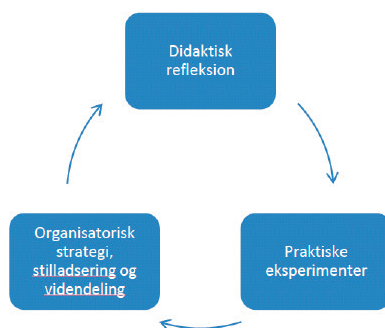
Den eksperimentelle tilgang peger på vigtigheden af at etablere udviklingsprojekter, hvor undervisere – gerne i fag- eller holdteams, eksperimenterer med nye læremidler, metoder og arbejdsformer. Forudsætningen for de praktiske eksperimenter er, at de understøtter professionsfaglige formål, at de kan foregå i driftsikre omgivelser uden risiko for nedbrud, som fx svigt af netadgang, og at der er tilstrækkelige it-ressourcer til at gennemføre eksperimentet. Den eksperimentelle tilgang kan med fordel involvere studerende både som meddesignerne af de didaktiske design (Gynther 2010) og som konkrete ressourcepersoner i den konkrete gennemførelse af eksperimentet.

Den organisatoriske tilgang

Den organisatoriske tilgang handler om at udvikle en læremiddelkultur (Gynther 2010 og Hansen 2010), der fysisk, strukturelt og kulturelt understøtter it-integration og praktiske eksperimenter med nye undervisnings- og læringsformer. Kendetegn

på en stærk læremiddelkultur er, at organisationen har udformet handleplaner, der fremhæver virtuelle læringsmiljøer og kompetenceudvikling som en strategisk indsats. Endvidere at der er etableret driftsikre fysiske og virtuelle læringsmiljøer med en stilladserende support og vejledning, der understøtter og opmuntrer til eksperimenter. Og endelig at der udvikles en strategi for udvikling af en videndelingskultur, hvor de gode forløb og den gode praksis kan fastholdes, deles og dermed bidrage til udvikling af professionsuddannelsernes next practice i håndteringen af professionslæring.

Disse tre tilgange kan siges at forudsætte hinanden og indgå i en dynamisk relation. Dette er synliggjort i nedenstående professionsdidaktiske udviklingsmodel:

Udviklingsmodellen understreger at udvikling af professionslæring må gå på tre ben og integrere didaktisk refleksion, praktiske eksperimenter og organisatorisk udviklingsstrategi. Nærværende projekt har bidraget til at kvalificere det ene af benene – didaktisk refleksion i forhold til iscenesættelse af veje, forstået som læringskontekster, undervisningsgenrer og læringsgenrer i de studerendes tilegnelse af professionsfaglighed og –dannelse. Hvordan professionsuddannelser tolker og sætter mål for professionsfaglighed- og dannelse er en anden didaktisk opgave. De to andre ben – de praktiske eksperimenter og den organisatoriske

strategi – må professionsuddannelserne selv iværksætte – og gå de næste skridt.

Litteratur

Bækgaard, Henrik (2011). Professionsportalen: *Kristendomskundskab/religion 2011-12*, Læreruddannelsen UC Syddanmark.

Carlsen, Dorthe og Jens Jørgen Hansen (2009). *At vurdere læremidler i dansk*, Dansk Lærereforening.

Christoffersen, Rikke (2011). Praktisk talt – om læremidler og professionsdidaktik i dansk i læreruddannelsen, Professionsuddannelser og læremidler, Jens Jørgen Hansen (red.), LæremiddelDidaktik.

Dale, Erling Lars (1998). *Pædagogik og professionalitet*, Klim.

Gerken, Sven og Dorthe Carlsen (2011). Teori – praksisspørgsmålet og bloggen som læremiddel. Om anvendelighed af blogs i forbindelse med praktikken, *Professionsuddannelser og læremidler*, Jens Jørgen Hansen (red.), LæremiddelDidaktik.

Eriksson, Bo (1970). Om uddannelsesplanlægning, in: Ålvik, Trond (red.). *Undervisningslære. Aktuelle synspunkter og problemer*, Gyldendals Pædagogiske Bibliotek.

Graf, Stefan Ting (2004). Den didaktiske analyse. I kritisk-konstruktiv betydning, in: Graf, Stefan Ting og Keld Skovmand (red.). *Fylde og form. Wolfgang Klafki i teori og praksis*, Forlaget Klim.

Gynther, Karsten (red.). *Didaktik 2.0*, Akademisk forlag 2010.

Hansen, Jens Jørgen (2010). *Læremiddellandskabet. Fra læremiddel til undervisning*. Akademisk Forlag.

Hansen, Jens Jørgen Torben Kure Marker og Finn Wiedemann (red.) (2004). *IT og professionsuddannelse: erfaringer fra folkeskolen*,

lærer- og pædagoguddannelsen, Syddansk Universitetsforlag.

Universitetsforlag 2007.

Hansen, Jens Jørgen (2007). *Mellem design og didaktik. Om digitale læremidler i skolen*, Ph.d.-afhandling, Syddansk Universitet.

Hansen, Niels Buur og Jørgen Gleerup (red.) (2004). *Videnteorier, professionsuddannelse og professionsforskning*, Syddansk Universitetsforlag.

Hiim, Hilde og Else Hippe (1997). *Læring gennem oplevelse, forståelse og handling. En studiebog i didaktik*. Gyldendal.

Nielsen, Bodil, Niels Grønbæk Nielsen og Niels Mølgaard (red.) (2010). *Professionsbachelor. Uddannelse, kompetencer og udvikling af praksis*. UCC.

Poulsen, Jens Aage og Peter Brodersen (2011). Anvendelse af læremidler i professionsuddannelserne. Eksempler på udbredelse, begrundelser og virkninger – især ved inddragelse af cases, *Professionsuddannelser og læremidler*, Jens Jørgen Hansen (red.), Læremiddel-didaktik.

Rektorforsamlingen (2009). *Professionshøjskolernes politik for videnbaseret læring*, København.

Wackerhausen, Steen (2004). Professionsidentitet, sædvane og akademiske dyder, In: Buur Hansen, Niels og Jørgen Gleerup (red.) (2004). *Videnteorier, professionsuddannelse og professionsforskning*, Syddansk Universitetsforlag.

Wackerhausen, Birgitte og Steen (1993). *Tavs viden og pædagogik*, Dansk pædagogisk tidsskrift nr. 4.

Wiedemann, Finn og Alexander von Oettingen (red.). *Mellem teori og praksis – aktuelle udfordringer for pædagogiske professioner og professionsuddannelser*, Syddansk

